

**МУНОЗИРАИ ХУСРАВИ ПАРВИЗ ВА
БАҲРОМИ ЧҶУБИНА**

Юлдошев Абдулло, Дотсенти кафедраи таърихи адабиёти факултети филологияи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, (Тоҷикистон, Душанбе)

**ПОЛЕМИКА ХУСРАВА ПАРВИЗА И
БАХРОМА ЧУБИНЫ**

Юлдошев Абдулло, доцент кафедри истории литературы филологического факультета Таджикского национального университета (Таджикистан, Душанбе)

**KHUSRAV PARVIZ'S AND BAHROM
CHUBIN'S POLEMICS**

Yuldoshev Abdullo, Associate Professor of the department of history of literature of the faculty of philology under the Tajik National University (Tajikistan, Dushanbe)E-MAIL: romish2004@inbox.ru>

Мунозираи байни қаҳрамонҳои “Шоҳнома”-и Абулқосим Фирдавсӣ- Хусрави Парвиз ва Баҳроми Чубина пеш аз муҳорибаи онҳо ба риштаи таҳлил кашида шудааст. Зикр гардидааст, ки дар “Шоҳнома” мунозираҳои зиёде ба ҷаҳим мерасанд, аммо мунозираи Хусрав ва Баҳроми Чубина назир надорад. Ҳамчунин таъкид шудааст, ки мунозира дар адабиёти классикии форсу тоҷик қолаби чандон ноошно нест. Намунаи шоистаи мунозира мунозираи Хусрав ва Фарҳод дар “Хусрав ва Ширин”-и Низомӣ мебошад. Хотиррасон шудааст, ки аз Асади Ғусӣ панҷ мунозира ба ёдгир мондааст ва ҳамин санъати саволу ҷавоб, ки дар шеърҳои лирикии мо намунаҳои қобили мулоҳизае дорад, навъе аз мунозира мебошад. Мақсади мунозираҳои пеш аз муҳориба мулзам кардани ҳариф буд. Бо вучуди кӯшишҳои тарафайн Хусрав ва Баҳром якдигарро мулзам карда наметавонанд. Хусрав нахустин шуда аз давом додани мунозира даст мекашад. Баҳром низ, бино ба тасвири Фирдавсӣ, ҳеч қаноатмандӣ аз мунозира нишон намедиҳад. Ба назар мерасад, ки ҳар ду тараф аз пешомади ҷанг хушбин нестанд. Дар мунозира наметавон гуфт, ки Хусрави ҷавон мағлуб шудааст. Ў ба ҳар ҳол чун меросбари подшоҳӣ ба Баҳром пешниҳодҳои сазовор мекунад. Аммо Баҳром, ки дучори вазвасаи гирифтани подшоҳӣ шуда буд, ҳамоно меҳодад, ба подшоҳии Хусрав ва умуман Сосониён хотима диҳад ва худ подшоҳи Эроншаҳр бишавад. Мунозира ба забони содаю раван ва, ҷунонки хоси услуби ҳаким Фирдавсӣ мебошад, бе ҳеч гуна такаллуф суруда шудааст.

Калидвожаҳо: Баҳроми Чубина, мунозира, Хусрави Парвиз, Сосон, Алонон, подшоҳӣ, Рай, “Шоҳнома”, Фирдавсӣ

Целью анализа является полемика (мунозара) между героями поэмы Абулькасима Фирдоуси “Шахнаме” Хусравом Парвизом и Бахрамом Чубиной перед боем, который должен произойти между ними. Отмечено, что в великом эпосе встречается множество мунозара, однако в их ряду особо выделяется полемика Хусрава и Бахрама. Также сообщается, что мунозара в определенной степени является распространенной формой персидско-таджикской классической поэзии и её наиболее известным образцом следовало бы считать полемику Хусрава и Фархада в поэме Низами “Хусрав и Ширин”. Упоминается, что Асади Ғуси оставил пять мунозара и что поэтическую фигуру “вопрос-ответ” также допустимо считать своеобразной мунозара. Поясняется, что

рассматриваемая полемика преследует целью поставить соперника в затруднительное положение перед боем. Но, несмотря на старания сторон, никому не удаётся нанести противнику словесную рану. Хусрав превым отказывается от продолжения спора. И Бахрам, судя по изображению Фирдоуси, не удовлетворен результатами полемики, так что у читателя складывается впечатление, что обе стороны с опасением или тревогой смотрят на сражение. Молодой Хусрав не терпит неудачи в полемике, а как наследник престола выступает с рядом важных предложений. Однако Бахрам, подверженный искушению захвата царской власти, не может перебороть себя, потому что хочет покончить не только с Хусравом, но и со всей династией Сасанидов. Сделан вывод, что полемика описана простым и размеренным языком и, как это свойственно стилю Фирдоуси, без всякой искусственности.

Ключевые слова: полемика, Бахрам Чубина, Хусрав Парвиз, Сасаниды, Алонон, царствование, “Шахнаме” Фирдоуси

The purpose of the analysis is polemics (munozara) between the heroes of Abulqosim Firdowsi's poem "Shah-Name" Khusrav Parviz and Bahrom Chubin before the battle took place between them. It is noted that in the great epic there are many munozars, but among them between Khusrav and Bahrom stands out. It is also reported that munozara is to a certain extent a common form of Persian-Tajik classical poetry and its most famous example should be considered Khusrav's and Farhad's polemics in Nizami's poem entitled as "Khusrav and Shirin". It is mentioned that Asadi Tusi left five munozars and that the poetic figure "question-answer" can also be considered a kind of munozara. It is explained that the polemics in question aims to put the opponent in a difficult position before the fight. Despite the stray sides, no one manages to inflict a verbal wound on the enemy. Khusrav the first refuses to continue the dispute and Bahrom judging by Ferdowsi's depiction is not satisfied with the results of polemics, so that the reader gets the impression that both sides look at the battle with fear or anxiety. Young Khusrav does not fail in polemics, but in any case, as heir to the throne he comes up with a number of important proposals. However, Bahrom subject to the temptation to seize the royal power cannot overcome himself, because he wants to put an end, not only to Khusrav, but to the entire Sassanid dynasty either. It is concluded that polemics is described in a simple and measured language and as is typical of Ferdowsi's style without any artificiality.

Key-words: polemics, Bahrom Chubin, Khusrav Parviz, Sassanids, Alonon, reign, "Shah-Name" by Firdowsi

Мунозираи Хусрави Парвиз ва Бахроми Чубин яке аз мунозираҳои мебошад, ки дар “Шохнома”-и Фирдавси аз бархе аз мунозираҳо, масалан мунозираҳои (ё ҷавобҳои) Бузургмехри Бахтакон, фарқ мекунад. Ин мунозира пеш аз ҳама ситези сухан пеш аз набарди подшоҳи феълӣ Бахроми Чубина бо Хусрави Парвиз подшоҳи, аз нигоҳи аъёнӣ шоханшоҳӣ, қонунӣ мебошад, ки метавонист бо мадад, аз ҷумла мадади низомии қайсари Рум, подшоҳиро бозгардонад. Ҷӣ Бахроми Чубин, ҷӣ Хусрави Парвиз ва ҷӣ қайсари Рум Маврикий шахсонӣ таърихӣ мебошанд. Мунозира соли 590 сурат гирифтааст.

Мунозира дар нашри интиқодии Душанбе дар баҳши “Подшоҳии Хусрави Парвиз” зерӣ унвонаки “Расидани Хусрави Парвиз ва Бахроми Чубина ба ҳамдигар”, агар пешомади мавзӯро ба эътибор нагирем, бевосита дар 245 байт, дар чопи интиқодии Ҷалол Холиқии Мутлақ ҳам дар ҳамин қадар байт омадааст. Тамоми мавзӯ дар чопи Душанбе 297 байтро фаро мегирад. Дар мақолае, ки пешниҳод мешавад, мо ғолибан ба чопи Душанбе таъя хоҳем кард.

Баҳроми Чӯбин то ворид шудан ба мунозира бо муқаррабони худ маслиҳате мекунад ва изҳор менамояд, ки лашкари шоҳаншоҳро нобуд хоҳад кард ва худи Хусрави Парвизро ба қатл хоҳад расонд. Дар зикри аҳволи Хусрав, чунонки ба сипоҳиён “мезебад”, Баҳром лексикаи ғайринормативиро низ истифода мебарад ва Хусравро, аз ҷумла “руспизода” ҳам мегӯяд (4, с.20; 6, с.13).

Хусрав низ дар маслиҳат бо муқаррабон дар баёни табиати Баҳром лексикаи шоистаро чандон истифода намебарад, аммо то ба ҳадди дашном намерасад. Хусрав изҳори ақида мекунад, ки Баҳромро “наррадев” аз роҳ баровардааст, бинобар ин ӯ наметавонад роҳи худо ва сояи худо дар заминро бипаймояд (4, с. 22). Эпизоди ба васвасаи дев аз роҳи худо баромадани Баҳром ва даъвои подшоҳӣ қардани ӯ дар “Шоҳнома” инъикоси то ҷое муфассал ёфтааст (3, с. 566-568). Ашрофи эронӣ ақида доштанд, ки танҳо шоҳзода метавонад, даъвои подшоҳӣ кунад. Даъвои ҳар саркарда, ки хуни подшоҳӣ надошт, дар афкори ашрофи эронӣ ботил дониста мешуд.

Бо ин ҳама Хусрав, ки ҳеч таҷрибаи подшоҳӣ надошт ва ба зӯри аскари Рум метавонист ба подшоҳӣ расад, мехоҳад нахуст бо Баҳром аз боби оштии муомила кунад. Мехоҳад яке аз вилоятҳои шоҳаншоҳӣ ва ҳатто сипаҳсолории Эронро ба Баҳром бахш кунад, зеро ақида дошт, ки: “*Маро з-ошти судмандӣ бувад*” (4, с.23). Ва дар ду нигориши Фирдавсӣ мақоли то имрӯз вирди забони “ё харро пеши бор, ё борро пеши хар” ба гуна зерин оварда шудааст: Ки гар хар наёяд ба наздики бор,

Ту бори гарон сӯи пушти хар ор” (4, с.22, 6, с.15. Дар омади гап, истифодаи ин ҳикмат бори дигар аз он метавонад гувоҳӣ диҳад, ки забони ҳаким Фирдавсӣ ба тафаккури луғавии мардумони Хуросону Мовароуннаҳр наздикиҳое дорад.

Зикри Алоншоҳ бори нахуст дар “Шоҳнома” вобаста ба нобасомоние, ки пас аз марги шоҳаншоҳ Яздгирди I рух дода буд, оварда мешавад. Вале пеш аз ин дар бахши подшоҳии Фаридун дижи Алонон зикр шудааст, ки ба эҳтимол ҳамон истехком аст, ки Анӯшервон ҳам бозсозӣ қарда буд ва имрӯзҳои ба номи Дарбанди Доғистон маъруф аст.

Бино ба матни “Шоҳнома” чун Яздгирд касеро аз хонадони шоҳаншоҳӣ валиаҳд нахонда буду “*Чаҳоне пурӯшӯб шуд сар ба сар*”, чанде аз саркардагони вилоятҳо даъвии подшоҳӣ мекунанд. Дар қатори онҳо Алоншоҳ низ буд (7 с. 286).

Дар бахши подшоҳии Хусрави Анӯшервон Алонон – мантиқан вилояте, ё қавме, ки Алоншоҳ ҳокимаш буд – се бор зикр шудааст. Дар баёни матни “Шоҳнома” ба таъбири Фирдавсӣ Алонон “*марзи вайрону бекор*” буд. Алонон ба таъбири Фирдавсӣ ба подшоҳии Сосонӣ чандон итоате надоштанд. Ба қавли Фирдавсӣ, ба Анӯшервон муяссар мешавад, ки Алононро ба итоати худ дароварад (8, с.71-74).

Дар бахши подшоҳии Хусрави Парвиз Алонон як бор ва Алоншоҳ чор бор зикр шудааст. Вақте подшоҳии Хусрави Парвиз устувор мешавад, ба минтақаи Алонон низ “*даху ду ҳазор*” сипоҳ мефиристад ва мефармояд, ки ниғаҳбонии марзи бохтарро (ғарбро) ба зимма гиранд (9, с.195).

Дар матни худи мунозира Баҳроми Чӯбина ба оҳанги истехзо пешниҳоди Хусравро рад мекунад ва тааҷуб менамояд, ки:

Алоншоҳ чун шаҳриёрӣ кунад?,

Варо марди бадбахт ёрӣ кунад” (9, с.23).

Хусравро Алоншоҳ гуфтани Баҳром боиси нохушнудии Хусрав мешавад, зеро дар чунин сурат, ба ақидаи аён, ӯ наметавонист аз шаҷараи хонадони шоҳаншоҳӣ дониста шавад ва сазовори подшоҳӣ бошад (9, с.23). Баҳромро ин нохушнудии Хусрав ба истехзон дигар водор мекунад. Ӯ мегӯяд:

Алоншоҳ будӣ кунун кехтарӣ,

Ҳам аз бандаи бандагон камтарӣ” (9, с.24).

Дар ҷавоб Хусрав пас аз чанд ситезҳо мегӯяд, ки:

Алоншоҳ моро падар карда буд,

Кучо бар ман аз корат озурда буд. (9, с.28; 6, с. 24).

Маънии ин байт дар “Шоҳнома”, умуман, кушода нашудааст. Дар ҷопи Душанбе аҷзи ҳамин байт чунин омадааст: “Ки бар мо зи доми ту озурда буд” (4, с.32). Мутассифона чунин сиға низ кунҳи маъниро намекушояд. Бинобар ин метавон тахмин кард, ки шояд шоҳаншоҳ Ҳурмузи IV писараш Хусравро боре волии Алонон таъйин карда бошад.

Сипас Хусрав ба таънаи Баҳром мегузарад ва мегӯяд, ки Баҳром “фиребанда мард” аст, ки ба муқобили Ҳурмуз сар бардоштааст. Ва таҳдид мекунад, ки ба қасоси шоҳаншоҳ Ҳурмуз рӯзи равшанро ба Баҳром сиёҳ хоҳад кард. Ва дар охири ин пораи мунозира Хусрав савол медиҳад, ки агар ӯ сазовори тахти подшоҳӣ набошад, пас “сазовор кист”? (4, с. 34).

Дар ҷавоб Баҳром ба ин савол мегӯяд: “Сазо он бувад, к-аз ту шоҳӣ бибурд”. Сипас таъна мекунад, ки вақте Ардашер аз духтари Бобак ба дунё омад, Ардвонро бидушт ва соҳиби мулк шуд. Ва илова мекунад, чун аз он вақт панҷсад сол гузашт, “Сари тоҷи Сосониён сард гашт”. Ва таҳдид намуда, ки тоҷу тахти Сосониёнро решақан хоҳад кард, меафзояд, ки “Бузургӣ мар Ашкониёнро сазост”, яъне подшоҳӣ бояд ба асли пешин баргардад (14. Душанбе, с.34).

Ин ҷо ишорае ҳаст, ки Баҳроми Чӯбини Розӣ пайванде ба Ашкониён дошт. Ва дар тасавури муаллифони сарчашмаҳои румӣ (Византия) нуктае вучуд дорад, ки илова бар хонадони Сосониён, яке аз хонадонҳои дигари эронӣ аз ҳуқуқи подшоҳӣ бархӯрдор буд. Дар ин бораи Феофилакт Симокатта муаллифи нимаи аввали асри VII чунин навишта буд. Эрониён “гӯянд, ки як хонадон – Ашкониён ҳуқуқи ҳокимияти подшоҳӣ дорад ва ин хонадон тоҷро ба сари подшоҳ мегузорад” (1, с. 93).

Дар давоми мунозира Хусрав ба таънаи Баҳром мегузарад ва мегӯяд, агар подшоҳӣ зи тухми каён зудуда шавад, ту худ Баҳром дар ин миён кӣ хоҳӣ буд?. Ва таъна мекунад, ки “ҳама розиён” “Ду рӯянду аз мардумӣ бар чианд”. Ва Хусрав ёдрас мекунад, ки ҳангоми юриши Искандар мардуми Рай гӯё:

“Миёнҳо бубастанд бо румиён,

Гирифтанд ногоҳ тахти Каён”.

Вале давом медиҳад Хусрав, ин аҳвол дери дер давом накард. Ардашер муваффақ шуд, ки тахти Каёнро бозпас гирад. Дар чунин аҳвол Хусрав ба ситез мепурсад “Кунун меҳтариро сазовор кист”? (4, с.35).

Ба ин мулоҳиза Баҳром ба як ҷумла ҷавоб медиҳад, ки дар мазмуни вай навгоние дида намешавад:

Бад-ӯ гуфт Баҳром, ки чангӣ манам,

Ки тухми Каёнро зи бун барканам. (4, с.36).

Хусрав ба ин изҳороти Баҳром ҷавоби муфасалтар медиҳад. Ӯ Баҳромро бераҳаву ночиз мегӯяд ва таъкид мекунад, ки ба ин гуна инсон лашкар ва бузургӣ додан хато буд. Мегӯяд, туро баъзе муваффақиятҳо мағрур кардааст. Меафзояд, мардуми паस्ताборро нашояд муътабар гардонидан. Ёдовар мешавад, ки падарам натавонист туро шиносад. Бинобар ин лашкари Каёнро ба дасти ту супурд ва туро амири сипоҳ таъйин кард. Бо тамасхур мепурсад: “Сипаҳбуд шудӣ, шоҳ хоҳӣ шудан”? Ва хулоса мекунад, ки “Бар онам, ки бо дев гаштӣ ту ҷуфт”. (4, с. 36).

Баҳром дар ҷавоб Хусравро бадкирдор мегӯяд ва ёдовар мешавад, ки ба чашми падарат шоҳи ҷаҳон Ҳурмуз доғ ниҳода будӣ. Мегӯяд, ки ӯро ҳокон ва лашкаре, ки

андаруни Эрону Чин ҳаст, пуштибонӣ мекунад. Бинобар ин бовар дорад, ки пойтахтро аз Порс ба Рай хоҳад овард, то номи каёнро комилан зудуда кунад. Сипас табори худро сифат мекунад ва боз аз қорнамоие, ки дар набард бо Совашоҳи турк нишон дода буд, ёдовар мешавад.

Сюжети кӯр қардани чашмони шоҳаншоҳ Хурмуз сюжети басо густурда мебошад. Ин сюжет илова бар сарчашмаҳои арабию мусулмонӣ ва “Шоҳнома” дар сарчашмаҳои юнонӣ ҳам мавриди эътибор қарор гирифтааст. Чунончӣ тақрибан ҳамасри Хурмуз Феофилакт Симокатта, ки дар бораи ин шоҳаншоҳ маълумоти қобили мулоҳиза додааст, дар бораи аз тарафи ошӯбгарон кӯр қарда шудани ӯ чунин менависад: “Сӯзанҳои оҳаниро сурх қарда ва вақти дароз дар оташ нигоҳ дошта, ошӯбгарон ба мардуми чашмаш хастанд ва ҳамин тавр бо оҳани гудохта бо шиканҷаи даҳшатнок Хурмузро аз биноӣ маҳрум намуданд” (1, с.102).

Ин сюжет дар “Шоҳнома” ба ду гуна зикр шудааст. Гунаи якум то ҳадде тобиши иррационалӣ дорад. Дар он сухан дар бораи пешгӯии тақдирӣ Хурмуз меравад, ки гӯё падараш Анӯшервон ба таври хаттӣ қарда буд ва супориш дода, ки то расидани вақти муносиб дар ганҷур (ҳазина) нигоҳ доранд. Дар он пешгӯии хаттӣ, ки Фирдавсӣ рӯқбааш мегӯяд, аз ҷумла навишта шуда буд, ки Хурмуз кӯр қарда хоҳад шуд:

*Ду чашмаи кунад кӯр хеши занаш,
В-аз он нас бароранд ҳуш аз танаиш (8, с.327).*

Аҷзи ҳамин байтро дар наири интиқодии Душанбе ба гунаи “Ду чашмаи кунад доғ он бадқуниш” (3, с.465) овардаанд, ки хилофи воқеият нест, вале дар ҷопи Москва маънӣ беиштар мутобиқи воқеият омадааст. Дар ҳақиқат, бино ба маълумоти “Шоҳнома” ва сарчашмаҳои дигар аз ҷумла Феофилакт, доғро ба чашмони шоҳаншоҳ хоҳар ё додарзодани зани Хурмуз Густаҳм ниҳода буд Ҷалол Холиқӣ Мутлақ ҳам дар наири интиқодии “Шоҳнома” гузинуи Москваро ихтиёр қардааст (3, с. 005;7, с. 452).

Сипас Хусрав ба ҷавоб мегузарад. Ӯ ёдрас мекунад, ки ба шафоати Меҳронситод ту аз нобудиҳо ба мақоми сарлашқари расидӣ. Меҳронситод ба Хурмуз дар рӯёруи ҳуҷуми Совашоҳ таъкид қарда буд, “Ки пирӯзии шоҳ бар дастӣ ӯ”, яъне Баҳром (3, с.480). Хурмуз ба нишони таъкиди мақоми баланди Баҳром дирафиши Рустамро низ ба ӯ дода буд. Ин маънӣ дар баҳши “Подшоҳи Хурмуз” чунин омадааст:

*Биевард нас шаҳриёр он дирафиш,
Ки буд пайқараш аждаҳофаи бунафиш.
Ки дар пеши Рустам будӣ рӯзи ҷанг. (8, с.345)*

Сипас Хусрав беҳуда будани талоши Баҳромро барои аз байн бурдани подшоҳӣ аз тухми каён ишора намуда:

*Чу Искандаре бояд андар ҷаҳон,
Ки тира кунад баҳти шоҳаншаҳон
ба таҳқири Баҳром мегузарад:
Ту бо чеҳраи деғу бо ранги хок,
Мабодӣ ба гетӣ ҷуз андар мағок (4, с.39).*

Баъд аз андаке Хусрав боз оштиро пешниҳод мекунад ва мегӯяд:

*Чу фармон кунӣ, ҳарчи хоҳӣ турсот,
Яке баҳра з-ин подшоҳӣ турсот. (4, с.40).*

Баҳром боз оштиро қабул намекунад. Мисоли Хусрав, ки Рустам ҷаҳонро гирифт, вале ҳаёли тахту тоҷ накард, ба Баҳром таъсире намекунад. Хусрав гуфта буд, ки:

Тавонист Рустам ҷаҳонро гирифт,

Ҳам оини тахти каёнро гирифт.
Ҳам оини шоҳон ниғаҳ доштӣ,
Яке чашим бар тахт нагмоштӣ. (4, с.42).

Месазад гуфт, ки ин ду байт дар матни интиқодии Москва ва матни интиқодии Чалол Холиқии Мутлақ оварда нашудааст.

Баҳром дар ду байт ҷавоби талхе медиҳад. Баҳром эътироф мекунад, ки Хусрав аз тухми Сосон аст:

Бад-ӯ гуфт Баҳром, "к-аз роҳи дод,
Ту аз тухми Сосонӣ, эй баднаҷод.

ва илова мекунад:

Ки Сосон шубону шубонзода буд,
На Бобак шубонӣ бад-ӯ дода буд?

Хусрав ин таъкидро мепазирад, вале чун таҳқир қабул намекунад:

Бад-ӯ гуфт Хусрав ки эй бадкуниш,
На аз тухми Сосон шудӣ пурманиш?
Дурӯғ аст гуфтори ту сарбасар,
Сухан гуфтани каж набошад хунар.
Ту аз бобунон будиву бадкунон,
На аз тухми Сосон расидӣ ба нон?

Баҳром дар ҷавоб мегӯяд:

Бад-ӯ гуфт Баҳром, к-андар ҷаҳон,
Шубониш Сосон нагардад ниҳон.

Хусрав наст намеояд ва мегӯяд:

Варо гуфт Хусрав: "Чу Доро бимурд,
На тоҷи бузургӣ ба Сосон супурд?!
Агар бахт гӯм шуд, кучо шуд наҷод,
Наёяд зи гуфтори бедод дод.
Бад-ин ҳушу ин рою ин фарраҳӣ,
Биҷӯӣ ҳаме тахти шоҳанишоҳӣ? (4, с. 43).

Дар байти "Варо гуфт Хусрав..." дар ин нигориши Фирдавсӣ дар муқоиса ба анадешаҳои дигари ҳақими Тӯс, андаке қалам лағжидедааст. Сосон ба қавли Фирдавсӣ писари Баҳман насиби валиаҳд шудан надошт. Баҳман духтари худ Хумойро валиаҳд мекунад. Давоми қисса маълум аст. Сосон тарки зодгоҳ мекунад ва роҳи Нишопурро пеш мегирад, то духтареро аз тухми каён ба занӣ гирад... (2, с.471).

Хусрав бо ҳамин таъкид аз идома додани мунозира даст мекашад ва ба тарафи лашкари худ рӯй мениҳад. Бо ҳамин мунозира тамом мешавад.

Дар фароварди баҳши мунозира раҳи сюжете мегузарад, ки аз эҳтироми эронӣ ба шахси шоҳанишоҳ далолат мекунад. Яке аз се туркони ҷанговар, ки ҳамроҳи Баҳром буд, ба тарафи Хусрав каманд меафканад ва шоҳанишоҳро ба банд мегирад. Ба Густаҳм, яке аз қаҳрамонони баҳши "Подшоҳии Хусрави Парвиз" муяссар мешавад, ки камандро бибурад ва шоҳанишоҳро наҷот диҳад. Баҳром ин рафтори туркро нақӯҳиш мекунад ва ҳатто таҳдид ҳам мекунад, ки ҷазои ту бояд марг бошад. Мегӯяд:

Кӣ гуфтат, ки бо шоҳ ҷанг озмой,
Надидӣ маро пеши ӯ-бар ба пой?! (4, с..44).

Яъне Баҳром ишора мекунад, ки бо ҳама ситез ман эҳтироми Хусравро ба ҷо оварда, дар пеши ӯ рост истода будам.

Баҳром ба лашкараҳи ҳеш бисёр озурда ва парешон бармегардад:

*Пас омад ба лашкарғаҳи хеш боз,
Равонаш нур аз дарду тан нургудоз. (4, с.44).*

Дар давоми сужаи мунозира насиҳати хоҳари Баҳром Гурдия омадааст. Гурдия хоҳарона хеле саъй кардааст, ки Баҳромро аз даъвои подшоҳӣ гардонад. Аммо ин кор ба ӯ муяссар намешавад. Баҳром гӯё ки насиҳати Гурдияро меҳоҳад шунавад, вале мегӯяд, ки дер шудааст, кор аз кор гузаштааст. (4, с.44-48).

Дар навбати худ Хусрав бо сипаҳдорон ва мӯбадон маиварат меорояд ва қарори худро эълон мекунад, ки ҳамин шаб ба лашқари Баҳром ҳучум хоҳад кард. Дар ниҳояти кор Баҳроми Чӯбин аз нияти Хусрав огоҳ мешавад ва ташаббусро ба дасти худ гирифта, шабехун мезанад. Маълум аст, ки Хусрав шикаст меҳӯрад ва ба Рум фирор мекунад.

ПАЙНАВИШТ:

1. Феофилакт Симокатта. *История / Перевод С.П. Кондратьева.* – Москва: Издательство АН СССР, 1957. - 225 с. (С.102).
2. Фирдавсӣ, Абулқосим. “Шоҳнома”, ҷ.6, Душанбе, 1965, 552 с. с.471, байтҳои 140-150.
3. Фирдавсӣ Абулқосим. “Шоҳнома”, ҷ 8, Душанбе, 1990, 612 с. С. 566-568, байтҳои 1430-1450.
4. Фирдавсӣ Абулқосим, “Шоҳнома”, ҷ. 9, Душанбе 1966, 500 саҳ. с. 20, байти 157;
5. Фирдавсӣ, “Шоҳнома” дафтари 7, Техрон, 1918, 650 саҳ. с. 482, байти 217.
6. Фирдавсӣ, “Шоҳнома”, дафтари 8, Техрон 2018, 504 саҳ. с. 13, байти 128.
7. Фирдавсӣ, “Шоҳнома”, ҷ.7. Москва, 1968, 475 саҳ. с. 286; байтҳои 391-393.
8. Фирдавсӣ, “Шоҳнома”, ҷ.8. Москва, 1970, 451 саҳ. с. 71-74, байт. 332; 338; 373.
9. Фирдавсӣ, “Шоҳнома”, ҷ.9. Москва, 1971, 421 саҳ. с. 195, байт.3129-3131.

Reference Literature:

1. Feofilakt Simokatta, *History translated by Kondratieva S.P.* – M.: An SSSR, 1957. - 225 pp.
2. Firdawsi, “Shah-Name”, -V.6, - Dushanbe, 1965. - 552 pp.
3. Firdawsi, “Shah-Name”, -V.8, - Dushanbe, 1990. - 612 pp.
4. Firdawsi “Shah-Name”, -V.9, - Dushanbe 1966. - 500 pp.
5. Firdawsi, “Shah-Name”, B.7, - Tehran, 1918. - 650 pp.
6. Firdawsi, “Shah-Name”, B.8, - Tehran 2018. - 504 pp.
7. Firdawsi, “Shah-Name”, -V.7. - Moscow, 1968 - 475 pp.
8. Firdawsi, “Shah-Name”, -V.8. - Moscow, 1970. - 451 pp.
9. Firdawsi, “Shah-Name”, -V.9. - Moscow, 1971. - 421 pp.